

ВІДГУК

**офіційного опонента Одинець Тетяни Євгенівни на дисертаційну роботу
Бісмак Олени Василівни
«Система відновлення якості життя осіб з невропатіями верхньої
кінцівки засобами фізичної терапії та ерготерапії», подану на здобуття
наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту
за спеціальністю 24.00.03 – фізична реабілітація**

Актуальність теми. Патологія периферійної нервової системи займає одне з провідних місць у структурі неврологічних захворювань, оскільки створює велику соціально-економічну проблему сучасної медицини з високим відсотком тимчасової непрацездатності хворих та значним зниженням їх якості життя. Враховуючи, що компресійно-ішемічні і травматичні невропатії порушують рухову функцію верхньої кінцівки, фізичне та соціальне функціонування пацієнтів у повсякденному житті, застосування засобів фізичної терапії та ерготерапії є надзвичайно важливим для даної категорії пацієнтів. Число осіб з компресійно-ішемічними і травматичними невропатіями верхньої кінцівки має тенденцію до неухильного зростання, а створення нової ефективної системи відновлення якості життя даної категорії пацієнтів залишається важливим завданням охорони здоров'я.

Таким чином, дисертаційне дослідження Бісмак Олени Василівни спрямоване на вирішення важливої науково-прикладної проблеми поліпшення якості життя осіб з невропатіями, що має істотну теоретичну, практичну й соціальну значущість для збереження й зміцнення здоров'я, а також поліпшення якості життя населення нашої країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 4.2. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп» (номер державної реєстрації 0116U001609). Роль авторки як співвиконавиці теми полягала в

обґрунтуванні та розробці системи відновлення якості життя осіб з компресійно-ішемічними і травматичними невропатіями верхньої кінцівки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується адекватністю методів наукового дослідження; глибокому аналізу сучасних джерел (458 найменувань), репрезентативною вибіркою досліджуваних (237 осіб). На ступінь обґрунтованості також вказує і організація дослідження, яка сприяла одержанню достовірних даних, та коректне застосування методів математичної статистики. Обґрунтованість отриманих результатів базується на вірному методичному підході, використанні сучасних інформативних методів дослідження, залученні відповідних методів математичної статистики та ретельному аналізі фактичного матеріалу з достатньою для вірогідних висновків кількістю спостережень.

Отже, вище наведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними.

Наукова новизна отриманих результатів.

Дисертанткою **вперше** науково обґрунтована та розроблена система відновлення якості життя осіб з компресійно-ішемічними і травматичними невропатіями верхньої кінцівки при консервативному та хірургічному лікуванні, теоретичні засади якої базуються на єдності трьох концептів: теоретико-методологічного, організаційного та технологічного; **вперше** визначено зміст та наповнення складових системи відновлення якості життя осіб з невропатіями верхньої кінцівки, зокрема, теоретико-методологічного концепту, що ґрунтується на базових принципах МКФ: пацієнт-центрований, проблемно-орієнтований, біопсихосоціальний, персоналізований, мультидисциплінарний; **вперше** визначено основні чинники, які найбільш суттєво впливають на результати реабілітаційного втручання, вибір та використання засобів фізичної терапії та ерготерапії при невропатіях верхньої кінцівки; **вперше** науково обґрунтована та розроблена технологія

реабілітаційного втручання, що побудована в межах системи та на її засадах, з використанням засобів фізичної терапії та ерготерапії відповідно до доменів МКФ та з урахуванням чинників, що впливають на якість життя пацієнтів (наявні порушення на фізичному рівні, психоемоційний стан, соціальне функціонування та довкілля); **вперше** отримано дані щодо застосування засобів фізичної терапії та ерготерапії у якості методів перенавчання та формування нового рухового стереотипу при реконструктивно-відновлювальних операціях з приводу важких травм плечового сплетення та нервів верхньої кінцівки з урахуванням рівня фізичної та соціальної активності пацієнтів; **уточнено** та конкретизовано категоріальний профіль за МКФ пацієнтів з невротіями верхньої кінцівки на основі базового набору МКФ, узагальнений діагностичний інструментарій відповідно до доменів МКФ (структури і функції, діяльності та участі); **доповнено** та розширено дані щодо застосування методів перенавчання та формування нового рухового стереотипу при м'язово-сухожильних транспозиціях з приводу важких травм плечового сплетення та нервів верхньої кінцівки; дані щодо позитивного впливу комплексу нейродинамічних технік мобілізації нервових стовбурів у поєднанні з мануальною корекцією та масажем при консервативному лікуванні компресійно-ішемічних невротій верхньої кінцівки; **розширено** знання щодо міждисциплінарного та мультипрофесійного підходу до реабілітації пацієнтів із захворюваннями і травмами периферійних нервів з обов'язковим залученням до реабілітаційного процесу фізичних терапевтів та ерготерапевтів; **набули подальшого розвитку** дані про роль психоемоційного стану, мотивації, інтересів та потреб у відновленні якості життя пацієнтів з невротіями верхньої кінцівки.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці технології реабілітаційного втручання при невротіях верхньої кінцівки, що сприяла підвищенню якості життя, скороченню термінів тимчасової непрацездатності та інвалідизації пацієнтів з даною патологією. Розроблена

технологія впроваджена в практику діяльності профільних установ та закладів вищої освіти, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 29 наукових праць, з них 2 статті – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, які включено до міжнародної наукометричної бази Scopus, 22 статті – у наукових фахових виданнях України, з яких 17 – увійшли до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, 5 публікацій мають апробаційний характер.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертація складається з анотації, вступу, 7 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 498 сторінок, список використаних джерел містить 458 найменувань, з них 179 – латиницею. Дисертація містить 87 таблиць та 56 рисунків.

У першому розділі «Сучасні аспекти відновлення якості життя осіб з невротіями верхньої кінцівки» подано проблемне поле фізичної реабілітації осіб з патологією периферичної нервової системи. Авторкою показано, що існуючі на сьогодні дослідження з питань реабілітації осіб зазначеної нозології є багатогранними. Порушення функціональних можливостей пацієнтів, їх побутової та соціальної активності вимагає розробки та розвитку динамічної системи, індивідуалізованої технології реабілітації з використанням інноваційних відновлювальних методів і методик фізичної терапії, ерготерапевтичних стратегій, об'єктивних методів оцінки ефективності проведених заходів та прогнозування результату реабілітації. Залишаються невизначеними питання розробки, обґрунтування та теоретико-методичного забезпечення технології реабілітації пацієнтів з невротіями верхньої кінцівки з врахуванням біопсихосоціального впливу на пацієнта.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» окреслено методологічний апарат дослідження та етапи наукового пошуку здобувача.

У третьому розділі «Комплексна оцінка стану пацієнтів з невропатіями верхньої кінцівки» авторкою подано результати досліджень функціонального стану пошкодженої верхньої кінцівки, фізичної та соціальної активності, психоемоційного стану та якості життя пацієнтів на початку дослідження. Виявлені порушення на рівні доменів структури, функції, активності та участі за МКФ враховувалися при розробці реабілітаційної технології та психоемоційної корекції для даної категорії пацієнтів.

У четвертому розділі «Система відновлення якості життя осіб з невропатіями верхньої кінцівки» представлено передумови розробки системи відновлення якості життя при компресійно-ішемічних і травматичних невропатіях верхньої кінцівки, а також характеристику основних компонентів розробленої системи. Розроблена система передбачала чітку послідовність дій відповідно до трьох основних концептів: теоретико-методологічного, організаційного та технологічного.

Теоретико-методологічний концепт визначає сукупність методологічних підходів, теоретичних положень, принципів системної організації реабілітаційного процесу у пацієнтів з невропатіями верхньої кінцівки.

Організаційний концепт визначає застосування комплексу засобів медичного, педагогічного, професійного і соціального характеру при взаємодії фахівців різного профілю, включаючи різні види допомоги з подолання наслідків захворювання, зміни способу життя, зниження впливу факторів ризику з метою визначення мети реабілітації, необхідності і достатності, тривалості, послідовності і ефективності участі кожного фахівця у реабілітаційному процесі. Міждисциплінарна реабілітаційна команда розробляє та в подальшому при необхідності коригує індивідуальну програму реабілітації пацієнта, здійснює поточне спостереження, реалізацію комплексу реабілітаційних заходів, за потреби залучає фахівців іншого профілю до проведення відновлювальних засобів.

Технологічний концепт розробленої системи включав: критеріально-діагностичний комплекс, планування втручання та впровадження алгоритму

втручання. Діагностичний комплекс складався з опитування, збору анамнезу, визначення рівня ушкодження нерва, ступеня неврологічного дефіциту, рухових та чутливих порушень, м'язових гіпотрофій та атрофій, контрактур суглобів та м'язів.

У п'ятому розділі **«Технологія реабілітаційного втручання при невропатіях верхньої кінцівки»** авторкою надано характеристику основних компонентів розробленої технології реабілітаційного втручання при компресійно-ішемічних і травматичних невропатіях верхньої кінцівки. Сутність розробленої реабілітаційної технології полягала у комплексному застосуванні засобів фізичної терапії та ерготерапії з урахуванням ступеня рухових порушень, рівня фізичної та соціальної активності пацієнтів, виду реконструктивних операцій (при травматичних невропатіях), локалізації ушкодження нерва верхньої кінцівки та відповідно до доменів МКФ (структури і функції, діяльності та участі).

У шостому розділі **«Ефективність розробленої системи відновлення якості життя при невропатіях верхньої кінцівки»** висвітлено апробацію системи відновлення якості життя пацієнтів із невропатіями верхньої, що відзначилася позитивним впливом на досліджувані показники рухової функції ушкодженої верхньої кінцівки, фізичного та соціального функціонування, психоемоційного стану та якість життя осіб з даною патологією.

У сьомому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** узагальнено результати дисертаційного дослідження відповідно до поставлених завдань. Представлено положення наукової новизни та відмінності отриманих результатів від відомих раніше.

Оцінюючи в цілому позитивно роботу Бісмак Олени Василівни, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні положення:

1. Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» представлені анотації українською та англійською мовою дисертаційної роботи за розміром не відповідають встановленим вимогам.

2. У вступі подано обґрунтування проблеми, проте підстави для формулювання протиріч висвітлено недостатньо.

3. Формулювання об'єкта дослідження, як процес фізичної терапії та ерготерапії пацієнтів з компресійно-ішемічними невропатіями і травматичними невропатіями верхньої кінцівки, на наш погляд, не охоплює усього проблемного поля, якісно представленого авторкою в першому розділі дисертаційної роботи.

4. Потребує подальшого уточнення питання щодо того, яким чином визначався необхідний об'єм вибірки досліджуваних на формульованому етапі дослідження для досягнення бажаного клінічного ефекту, а також способу рандомізації пацієнтів на групи.

5. Дисертація набула б більшої ваги у разі обґрунтування методу, на підставі якого приймалося рішення щодо кількості виокремлених факторів під час здійснення факторного аналізу (стр. 181).

6. Вважаємо доречним представити в технології реабілітаційного втручання пацієнтів з невропатіями верхньої кінцівки шляхів індивідуалізації реабілітаційних заходів відповідно до ступеня парезу.

7. Потребує подальшого обґрунтування запропоновані авторкою методологічні підходи (культурологічний, антропологічний та аксіологічний) в системі відновлення якості життя пацієнтів з невропатіями верхньої кінцівки.

8. Окремі положення висновків до розділів мають ознаки анотацій та констатації отриманих результатів.

9. Не зважаючи на отримані вагомі результати дисертаційного дослідження та повне вирішення поставлених завдань, вважаємо доцільним окреслити перспективи подальших досліджень.

10. У тексті дисертації зустрічаються орфографічні, стилістичні та редакційні помилки.

Однак названі недоліки не вплинули на обґрунтованість і вірогідність основних положень, винесених здобувачем на захист, не применшують новизну, наукову й практичну значущість отриманих результатів.

Загалом, дисертаційна робота Бісмач Олени Василівни «Система відновлення якості життя осіб з невропатіями верхньої кінцівки засобами фізичної терапії», є актуальною кваліфікаційною науковою працею, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему, відповідає вимогам п. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними з постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 року, № 567 від 27.07.2016, № 943 від 20.11.2019 і № 607 від 15.07.2020), а її авторка, Бісмач Олена Василівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.03 – фізична реабілітація.

Офіційний опонент

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор

завідувач кафедри фізичної реабілітації

Комунального закладу вищої освіти

«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

Т.Є. Одинець

Виконний секретар

Н. В. Рудковська